

ПОВІТРЯНИЙ СНАЙПЕР (Віктор Андрійович Башкіров. 1920–1991)

17 грудня 1986 р. відбулося дещо незвичайне засідання десятої сесії дев'ятнадцятого скликання Чернігівської міської ради народних депутатів. На порядок денний виносилося обговорення рішення про присвоєння звання Почесного громадянина міста Чернігова Героєві Радянського Союзу, полковникові у відставці Вікторові Андрійовичу Башкірову. Депутатів ознайомили з його короткою військовою біографією. На наш погляд, варто процитувати деякі уривки з цього вікопомного документа: *“В августе 1943 года войска Центрального фронта, выйдя на рубеж Трубчевск-Шостка-Рыльск, нацелили на дальнейший удар на Котоп-Киев. На поддержку наступающих наземных войск к Днепру были направлены основные силы авиации. В частности, прикрытие войск на главном направлении было возложено на 16-ю воздушную армию. В одном из полков этой армии и служил старший лейтенант Виктор Андреевич Башкиров.”* А далі депутатам сесії стало відомо, що в одному з пам'ятних боїв у небі Чернігівщини льотчик знищив чотири ворожих літака. На рахунку Башкірова після того двобою стало 16 фашистських літаків. Його було представлено до звання Героя Радянського Союзу.

Сесія одноголосно ухвалила пропоноване рішення.

Віктор Андрійович Башкіров був частим гістом багатьох аудиторій. З гумором і м'якою іронією розповідав про пережите на війні. Навіть кепкував з себе.

В. Башкіров (ліворуч) – старший лейтенант, командир авіаційної ланки і командир ескадрильї 519-го винищувального авіаполку М. Стрельцов. Сталінград. 1942 р.

Отже, полк, в якому він служив, дислокувався поблизу Андріївки Чернігівського району. У хвилини перепочинку молоді авіатори відвідували село. Їх тут зустрічали як героїв, бо вони їми й були. Гарні дівчата, схожі на пелюстки роз, справляли велике враження. Серед них виявилася та, котра запала в душу, і Віктор Башкіров присягнувся, що після війни обов'язково приїде до неї, і вони одружаться. Свого слова юнак дотримав.

Він повернувся на чернігівську землю, котру відстояв у боях з жорстоким ворогом. Вона стала йому рідною так само, як й Володимирщина, де народився 27 листопада 1920 року. Він належав до більшості юнаків того часу, що закохалися в авіацію, бо приклад Валерія Чкалова захоплював і кликав до аероклубів. Цим шляхом пішов і Віктор Башкіров. Він навчався на робітфаці і водночас відвідував Володимирський аероклуб. Літав, мріячи стати військовим льотчиком.

У 1939 р. юнака зарахували до Сталінградського військового авіаційного училища льотчиків, де він одним із перших опанував вмінням літати на винищувачі І-16. У травні 1941 р. Віктору Башкірову присвоїли кваліфікацію пілота і звання сержанта. Він отримав направлення до запасного авіаційного винищувального полку. Поруч з іншими випускниками училища сержант Башкіров вдосконалював бойове застосування літака І-16.

Фронтний шлях молодий льотчик розпочав у вересні 1941 року на Західному фронті. За півтора місяці він здійснив 66 вдалих бойових вильотів, провів 19 повітряних боїв, в яких збив особисто чотири ворожих Мессершмітта-109 і пошкодив два Юнкерси-87 та один Мессер-109. До його особової справи тих часів командир полку записав, що сержант Башкіров показав себе мужнім і хоробрим льотчиком-випробувачем, талановитим ведучим-командиром.

Віктор Андрійович неодноразово, ризикуючи життям, вступав у нерівний бій з ворожими літаками. Так, 26 вересня 1941 р. як ведучий ланки Башкіров сміливо вступив у бій з дванадцятьма Юнкерсами-87. Збив одного фашиста. За допомогою товаришів не дав змоги іншим німецьким льотчикам прицільно скинути бомби. Тільки-но розправилися з Юнкерсами, як налетіла четвірка Мессерів-109. Льотчики знищили один з них і без втрат повернулися до свого аеродрому.

У жовтні 1941 року Віктору Башкірову присвоїли звання молодшого лейтенанта і нагородили орденом Червоного Прапора.

Радянські війська відступали. Полк, в якому він служив, втрачав пілотів і бойові машини. Те, що від нього залишилось, було перебазовано у Підмосков'я. Віктор Андрійович сів за кермо нового літака Як-1. З 20 жовтня 1941 р. він літав на захист Москви по три-чотири рази на день. Так на його рахунок виявилось двадцять шість бойових вильотів, шість знищених танків, понад тридцять автомашин та одна цистерна ворога.

28 листопада 1941 р. Башкіров у парі супроводжував штурмовики Іл-2. Стався бій із групою німецьких винищувачів. Літак Віктора Андрійовича було пошкоджено, а його самого поранено у ногу, руку і груди. Машиною стало важко керувати. Проте молодий пілот знайшов у собі сили дістатися своїх і посадити літак на рідний аеродром. Поранення виявилися важкими, і Башкірова госпіталізували. Перед відправкою у тил командир полку вручив йому орден Червоного Прапора, яким він був нагороджений наказом командувача Західним фронтом від 3 листопада 1941 р.

Понад півроку Віктор Андрійович перебував на лікуванні. У червні 1942 року пройшов медкомісію і йому дозволили літати. Так він повернувся до свого полку. Радісною і в той же час гіркою була зустріч з однополчанами. Адже полк зазнав великих втрат у ході оборонних боїв за Москву і під час літнього наступу на Дону і Волзі. За кілька днів лейтенант Башкіров знову почав літати як командир ланки. У його підпорядкуванні опинилися молоді льотчики, і він навчав їх тому, що сам накопичив за довгі і важкі місяці повітряних боїв з ворогом.

У серпні 1942 року полк Віктора Башкірова увійшов до складу новоформованої 16-ї Повітряної армії генерала Сергія Руденка. І почалися виснажливі бойові будні. Точилася кривава Сталінградська битва. Авіаційний

полк, де служив Віктор Андрійович, піднімався у небезпечне небо по тричотири рази на добу. Башкіров ніколи не забував тих жахливих днів, як і запеклі бої на Курській землі. Тут він виконав шістдесят сім бойових вильотів. Провів 12 повітряних боїв, в ході яких збив сім фашистських літаків. З них – один Юнкерс-88, один Мессер-109 і п'ять Фокке-Вульфів-190. Дев'ять штурмових польотів на місце скупчення німецьких військ, здійснені Башкіровим, принесли позитивний наслідок. Було знищено п'ять автомашин і понад тридцять німецьких солдатів і офіцерів. Льотчики ескадрильї знищили сім Юнкерсів-87. Шість літаків Як-7Б вступили у нерівний бій з десятьма німецькими Фокке-Вульфами-190. У цих боях брав участь і Віктор Башкіров як командир групи. Наші пілоти збили три ворожих літаки. Один – на рахунок Віктора Андрійовича.

У червні 1943 р. старшого лейтенанта Башкірова нагороджено орденом Олександра Невського, а у липні – орденом Вітчизняної війни 2-го ступеня. Перемогу на Курській дузі він зустрів на посту помічника командира 519-го винищувального авіаполку, шлях якого пролягав у небо Білорусії та України.

Третього листопада 1943 р., коли полк Башкірова базувався на Чернігівщині, він одержав наказ перегнати літак Як-7Б на інший аеродром. У відсіку фюзеляжу за броньованим сидінням льотчика розмістився механік. Коли набрали висоту понад тисячу метрів, Віктор Андрійович узяв курс до аеродрому посадки. І раптом побачив самотній німецький літак Юнкерс-88. Подумав, то ворожий розвідник і вирішив атакувати його. Фашистський льотчик намагався відірватись від "Яка" за рахунок висоти, але влучна кулеметна черга дістала "Юнкерса", він загорівся і впав на землю. Та несподівано Башкірова атакували два літака Фокке-Вульф-190. Вправно маневруючи, він вийшов з-під їхнього удару і сам напав на ворожого винищувача. Короткою чергою підбив його. Фоккер із шлейфом диму падав на землю. Другий німецький літак швидко утік. Але у повітрі залишилась ще одна пара Фоккерів, яка накинулась на Башкірова. Аби врятуватись, він різко скинув швидкість. Атакуючі винищувачі проскочили вперед і відразу один з них потрапив під кулеметний вогонь Башкірова. Ворожий літак запалав. Фашистський льотчик намагався збити полум'я різким розворотом і зіткнувся зі своїм напарником. Стався вибух.

Отак перемогою Віктора Андрійовича Башкірова закінчився цей пам'ятний для нього двобій. Ворог втратив чотири бойові машини. Про цю сутичку розповів у своїй книзі "16-а Повітряна" її командарм, маршал авіації Сергій Гнатович Руденко. Адже Віктор Башкіров був єдиним пілотом цієї армії, хто в одному бою знищив чотири фашистських літаки.

На початок 1944 року на рахунок Віктора Андрійовича було 233 успішних вильотів, 31 повітряний бій. Ним особисто знищено 14 літаків німець-

В. Башкіров (сидить перший праворуч) – Герой Радянського Союзу, заступник командира 519-го Червонопрапорного авіаполку 283-ої винищувальної авіадивізії з командним складом полку. 1944 р.

ких асів. Командир 519-го Червонопрапорного винищувального авіаційного полку підполковник Мурга представив Башкірова до звання Героя Радянського Союзу. У лютому 1944 року капітану Віктору Башкірову були вручені Золота Зірка Героя і орден Леніна.

А незабаром його направили на курси підвищення кваліфікації начальників повітряно-стрілецької служби. Потім йому надали короткочасну відпустку. Віктор Андрійович поїхав на батьківщину. Зустріч з рідними, колективом фабрики, де працював до війни, заспокоїли його. Було сумно розлучатися, але на нього чекав рідний полк, участь у наступальних боях за визволення України, Білорусії та Польщі. До самої Перемоги Башкіров п'ятдесят разів піднімався у фронтове небо. Збив ще п'ять літаків ворога. Таким чином, загальна кількість бойових вильотів досягла позначки 281, а знищених фашистських літаків – 19.

Радісну звістку про Перемогу полк зустрів на одному з аеродромів поблизу Берліна. А 24 червня 1945 року двадцятичотирирічний льотчик-винищувач, Герой Радянського Союзу Віктор Андрійович Башкіров крокував на Параді Перемоги правофланговим у першій шерензі зведеного полку

1-го Білоруського фронту. Незважаючи на рясний дощ, вся Москва вийшла на вулиці. На Красній площі ніде було яблуку власти. Столиця, а з нею уся країна, вшанувала своїх визволителів.

Потому знову до служби. У 1955 році Віктора Башкірова призначили заступником командира дивізії з льотної підготовки. Як і раніше, він багато літав, налітав понад тисячу годин, але вже на нових реактивних літаках МіГач. За це одержав кваліфікацію військового льотчика першого класу і звання полковника. Нагороджений двома орденами Червоної Зірки і орденом Червоного Прапора. У 1960 р. Віктор Андрійович звільнився у запас і переїхав з родиною до Чернігова. У лютому 1963 р. пленум Чернігівського обкому ДТСААФ обрав його заступником голови цієї військово-патріотичної організації.

У вересні 1968 року, напередодні святкування 25-ї річниці з часу визволення Чернігова від німецько-фашистських загарбників, у Чернігівському вищому військовому авіаційному училищі льотчиків ім. Ленінського комсомолу відбулася зустріч з авіаторами, Героями Радянського Союзу, що брали участь у визвольних боях за Україну – Павлом Караваєм, Миколою Глотовим і Віктором Башкіровим. Після урочистостей відбулась неофіційна розмова з льотчиками. Автор цих рядків сказав тоді Вікторові Андрійовичу, що також є випускником Сталінградського авіаційного училища. Тільки 1950 року. Нам було про що поговорити.

Друга зустріч з ним відбулась 1981 р. на аеродромі у Чемері, неподалік Козельця, де проводились парашутні стрибки з літака АН-2. Я приїхав туди як оператор повітряних зйомок. Адже за ініціативою обласної організації ДТСААФ при ЧВВАУЛі було створено молодіжне об'єднання "Юні космонавти". Школярі старших класів вивчали історію авіації і космонавтики, брали участь у різноманітних військово-патріотичних заходах на терені міста та області. Велика група юнаків на чолі із майором запасу Дмитром Філатовим відвідала Зоряне містечко. Саме тоді Віктор Андрійович запропонував влаштувати молодіжні парашутні стрибки. І ось там, на аеродромі, ми зустрілися вдруге. Приємно було бачити Героя війни, колишнього бойового льотчика-винищувача, високого, по-юнацьки стрункого і просто вродливого мужчину, серед молоді. Він допомагав юнакам у доборі парашутів, піднімався з ними у повітря і контролював стрибки з борту літака. З однією із груп і сам зробив стрибок. Адже Віктор Андрійович був інструктором, льотчиком-парашутистом і на обласних змаганнях став абсолютним чемпіоном.

Ще тоді виникло бажання написати про цю неординарну людину та якось все не виходило. Поточні справи відбирали час. Нехай же ця скромна розповідь про Віктора Андрійовича Башкірова, Героя Радянського Союзу, Почесного громадянина Чернігова стане своєрідним вінком пам'яті на його могилі. Він помер 1991 р.